

УСПОН ДЕСНИЧАРСКОГ ПОПУЛИЗМА У ЕУ И ПОСЛЕДИЦЕ ПО ЕВРОПСКУ ПЕРСПЕКТИВУ СРБИЈЕ

Сажетак: Аутори истражују узроке и карактеристике успона десничарског популизма и национализма у Европској унији, као и последице истог на интеграцију Републике Србије у ЕУ. Упоредно се анализирају утицаји већег броја фактора, од последица Светске економске кризе и Европске дужничке кризе до актуелне Мигрантске кризе и повећане опасности од терористичких напада у Европи на политички живот Европске уније и пораст десничарских и националистичких идеја у истом. Рад се дотиче и стања свести становништва земаља чланица, као и скоријих изборних резултата десничарских партија широм Европске уније. У завршном делу радом су обухваћени и потенцијални ефекти оваквог политичког тренда на позицију Републике Србије у процесу придруживања ЕУ, али и њену унутрашњу политику.

Кључне речи: популизам, национализам, Европска унија, десничарске партије, Србија, миграције, ксенофобија

Увод

Држава као суштински појавни облик политичке друштвености човека, већ вековима уназад има централно место у сфери изучавања политичке теорије. Кроз свој историјски пут држава, и последично опште-научна дефиниција исте, се мењала истим оним темпом којим су се мењале, рађале и нестајале појединачне државе. Од аутократских до демократских, од малих до великих, од унитарних до федералних, све државе, модерне или историјске, нераздвојно су повезане са становништвом које их суштински и чини тиме што оне јесу, односно које је њихов *raison d'être*¹. Опстанак државе зависи од низа фактора, спољашњих и унутрашњих, који у периодима кризе доводе до урушавања заје-

* Е-маил, телефон

¹ Гиденс наводи да термин „држава” уобичајено обухвата два појма: апарат владавине или моћи и општи друштвени систем подређен тој владавини или моћи. Видети: Anthony Giddens, *The Nation-State and Violence (Vol. 2 of A Contemporary Critique of Historical Materialism)*, University of California Press, Berkeley, 1985, str. 17.

дничког идентитета појединаца и група који чине државу. Када са примарног нивоа политичке заједнице, односно државе, пребацимо фокус на виши ниво какав је Европска Унија² откривамо да и тамо важе исти принципи, односно да опстанак зависи од одржавања заједничког идентитета. У атмосфери политичких изазова, какву су произвеле прво Светска економска криза, а потом и Мигрантска криза, идентитет Европске уније и вредности на којима је она заснована, као и сам општи консензус о основаности њеног постојања, је доведен у питање. Успон десничарског популизма унутар појединих чланица и на нивоу целе заједнице одраз је опште кризе политичког идентитета европске наддржавне заједнице³. Спољни фактор, у виду муслиманских имиграната, је само један, иако можда пресудни елемент радикализације политичке сцене Европске уније. С обзиром на политичку и опште-друштвену упућеност Србије, не само кроз процес придруживања, на ЕУ свака промена у политици уније мора имати утицаја и на званичне српске интересе.

Успон деснице

Сама Европска унија деловала је извесно време као идеална политичка заједница, као јединствена Европа заснована на слободама и правима грађана проистеклим из вековне борбе против ауторитаризма. Ентузијазам, како грађана чланица ЕУ, тако и оних чије су државе претендовале на чланство у истој, достигао је свој максимум у таласима проширења ЕУ у новом миленијуму, којима се број чланица безмало удвостручио. Нови становници све-европске „државе”, који су пре тога у очима „староседелаца” ЕУ, а у великој мери и својим, били поданици Русије, с обзиром да је већина нових чланица ЕУ била у саставу Варшавског пакта, били су међу главним носиоцима европолета⁴. У оваквој поставци снага, једва да је било места за тврде ставове десних политичара, осим у форми, готово експонатског, детаља који употпуњује велику слику демократске Европе, која је уз помоћ свог савезника преко океа-

---

² Од средине 80-их година 20. века супранационализам у ЕУ доживљава процват с обзиром на то да државе чланице, разочаране ефектима неактивности и одлагања које подразумева систем заснован на сарадњи између Влада појединачних чланица (енг. *intergovernmentalism*), као и стагнације која исти прати, развијају позитиван став према преношењу дела својих овлашћења на виши ниво. Видети: Neill Nugent, *The Government and Politics of the European Union (8th Edition)*, Palgrave, London, 2017, str. 437.

³ Легитимитет Европске заједнице има корене у телеолошкој визији да је интеграција најбољи гарант мира и напретка у Европи. Овај став је понајвише заснован на уверењу да ће резултати оправдати постојање овакве заједнице, односно да ће улог грађана бити сразмеран бенефитима. Кризе легитимитета се, према овом полазишту, догађају онда када наведени улози надвисе бенефите. Видети: Olivier Ruchet, „Cultural diversity, European identity and legitimacy of the EU: A review of the debate”, у зборнику: *Cultural diversity, European identity and legitimacy of the EU* (приредио: Dieter Fuchs, Hans-Dieter Klingemann), Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2011, str. 6.

⁴ Маја 2009. године истраживање GfKPolonia/Rzeczpospolita је показало да чак 64% испитаника сматра да је улазак у ЕУ највећи успех Пољске од 1989. године. Видети: Aleks Szczerbiak, *Poland within the European Union: new awkward partner or new heart of Europe?*, Routledge, New York, 2012, str. 110.

на срушила дива Совјетског ауторитаризма и предводи свет ка либералној будућности и у којој има места за све, па и за оне који мисле другачије.⁵

Међутим, нестанак Источног блока и губитак традиционалног непријатеља, је можда био најбоља ствар која се могла десити европској десници. Наиме паралелно са успоном западног модела политичког живота као једине прихватљиве алтернативе демократије, свет је задесио и успон нове претње светском миру. Тероризам, посебно исламистички, је на прелому миленијума попут пожара пројурio и западом и истоком.⁶ Овај нови непријатељ дао је наду европским десничарима да могу поново да се домогну, ако не власти, онда барем већег утицаја у друштву. Укључивање Европске уније у борбу против исламистичког тероризма дало је десничарским политичарима изговор да обухвате све муслимане као потенцијалну претњу европској култури и уопште опстанку, не само ЕУ, већ и појединачних чланица.⁷

Страх од терористичких напада, само је један од разлога јачања европске деснице. Наиме пре почетка рата у Сирији, који је до максималних граница распламсао избегличку кризу, унутар саме Европске уније дошло је до постепеног сплашњавања одушевљења идејом јединствене Европе.⁸ Светска економска криза, највећа финансијска криза од Велике депресије, задесила је Европску унију и свет 2008. године, само четири године након највећег проширења ЕУ, када је примљено десет нових чланица од којих је чак осам посткомунистичких. Праћена Великом рецесијом и Европском дужничком кризом, Светска економска криза покренула је лавину последица, попут незапослености, спорог економског раста, тешко опоравка и великог задуживања појединих чланица.⁹ Пост-кризна Европа у великој мери губи своју јединственост, макар

⁵ Попут Герта Вилдерса (Geert Wilders) чији су испади, уместо као говор мржње, пред холандским судом охарактерисани као пример слободе говора. Видети: Milijana Ratković, „Migrant Crisis and Strengthening of the Right Wing in the European Union”, *Megatrend revija ~ Megatrend Review*, Univerzitet „Džon Nežbit”, Beograd, Vol. 14, № 3, 2017, стр 52.

⁶ У 20 година које су претходиле 2000. забележено је 9,082 терористичка напада, да би само у периоду од 2001–2006. године било забележено чак 20,573. Видети: Riaz Hassan, *Life as a Weapon: The Global Rise of Suicide Bombings*, Routledge, Milton Park, 2011, стр. 20.

⁷ Културолошке разлике муслиманских и арапских мигрантских група су означене као дестабилизујући фактор, односно претња тзв. културном јединству и националним идентитетима земаља чланица ЕУ, као и европским вредностима. У овом контексту може се говорити о „новом расизму”, који уместо биолошког користи културолошки дискурс. Видети: Gabriella Lazaridis, „Introduction”, у зборнику: *Security, Insecurity and Migration in Europe* (приредила: Gabriella Lazaridis), Routledge, Milton Park, 2016, стр. 9.

⁸ Можемо издвојити четири врсте фактора који утичу на пораст евроскептичних ставова према интеграцији унутар ЕУ: 1) утилитаристички – односно тзв. *cost-benefit* анализа чланства у ЕУ, 2) фактори идентитета – засновани на страху од утицаја интеграције на национални идентитет, 3) политички – тј. неповерење у супра-националне институције и виђење истих као претњу националном суверенитету и 4) културолошки – одбојност према културном и друштвеном моделу који пропагира ЕУ. Видети: Alina Bârgăoanu, Loredana Radu и Elena Negrea-Busuioc, „The Rise of Euroscepticism in Time of Crisis: Evidence from the 2008–2013 Eurobarometers”, *Romanian Journal of Communication and Public Relations, National University of Political Studies and Public Administration*, Букурешт, 16(1), 2016, стр. 12.

⁹ Грчки дуг је досегао астрономских 198% БДП-а у 2012. години. Видети: Georgios Karyotis и Roman Gerodimos, „Introduction: Dissecting the Greek Debt Crisis”, у зборнику: *The Politics of*

са економског аспекта, и одаје утисак над-државне заједнице у којој постоје чланице првог, другог, а понегде и трећег реда¹⁰.

Разочарани новонасталим стањем, притиснути како економским проблемима, тако и страхом од терористичких напада, грађани ЕУ, и Владе њених чланица, су потпуно неспремни дочекали почетак Избегличке кризе¹¹. У таквој атмосфери психолошке растрзаности, између још увек присутне позитивне асоцијације на идеју ЕУ и све већег броја негативних атрибута који се истој могу приписати, грађани држава чланица потпуно оправдано покушавају да својим јединим политичким оружјем - слободним изборима -нађу решење за новонасталу ситуацију.

Узлет који су популистичке опције десне оријентације доживеле у периоду мигрантске кризе, осликавају како слабост демократског државног уређења и његову лаку „кварљивост”, тако и подложност појединачног грађанина, који би у теорији требало да буде бранилац управо те исте демократије, посезању за лаким решењима. Популисти, у свом трагању за што широм базом подршке, обећавају све и играју на карту страха и конфузије у бирачком телу¹². Појединац притиснут са једне стране свакодневним медијским бомбардовањем информацијама о опасности од терористичких напада¹³, чији степен реалности није способан сам да процени, а са друге стране незадовољан ситуацијом економске и социјалне кризе, у којој се његова очекивања не остварују, тешко може са створи реалну слику стварности¹⁴. Овакав појединац

Extreme Austerity: Greece in the Eurozone Crisis (приредили: Georgios Karyotis и Roman Gerodimos), Palgrave MacMillan, Basingstoke, 2015, стр. 3.

¹⁰ Велика рецесија је преокренула тренд економског и социјалног уједначавања земаља чланица ЕУ. Од 2008. године уочавамо трајну поларизацију између јужних и периферних чланица на једној и северних и централних на другој страни. Видети: Ulf Bernitz, Moa Mårtensson, Lars Oxelheim и Thomas Persson, „Analysing the Prosperity Gap: The Economic, Legal and Political Challenge Facing the EU”, у зборнику: *Bridging the Prosperity Gap in the EU: The Social Challenge Ahead* (приредили: Ulf Bernitz, Moa Mårtensson, Lars Oxelheim и Thomas Persson), Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2018, стр. 7.

¹¹ Мигрантска криза је дошла усред политичке кризе Европске уније, која је и сама била нераскидиво повезана са финансијском кризом 2007-2008. године, и показала веома ограничену способност ЕУ да одреагује ефикасно, а још мање етички. Видети: Gorazd Andrejč, „Infiltrators, Imposters, or Human Beings? The Slovenian Socio-Political Imaginary Christianity, and the Responses to the 2015 – 2016 Migrant Crisis”, у књизи: *Religion in the European Refugee Crisis* (приредили: Ulrich Schmiedel и Graeme Smith), Palgrave MacMillan, Basingstoke, 2018, стр. 40.

¹² Популизам базира своју идеологију на подели друштва на „чист народ” и „корумпирану елиту”, који су међусобно супротстављени. Према популистичкој идеологији политика би требало да буде израз јединствене опште воље народа. Видети: Cas Mudde, „The Populist Zeitgeist”, *Government and Opposition - An International Journal of Comparative Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, Volume 39 Issue 4, 2004, str. 543.

¹³ Пример овог медијског рата је и говор мађарског премијера Виктора Орбана на Конгресу Европске народне партије на Малти 2017. године, када избеглице назива „тројанским коњем тероризма”. Видети: <https://www.ft.com/content/538b2a0a-154e-11e7-80f4-13e067d5072c>, 27/06/2018/.

¹⁴ Резултати анкете спроведене у Немачкој су показали да испитаници верују да је чак 26% становника Немачке рођено у иностранству, док је тачна цифра 12%. Видети: <http://time.com/4504010/europe-politics-swing-right/>, 27/06/2018/.

постаје марионета популистичких лидера, који страх и несигурност усмеравају у виду беса ка масама миграната који се крећу ка Европи¹⁵.

Иако нема индиција о постојању значајног броја терориста у мигрантској популацији (Gancevurt (Ganzevoort), 2017:20), означени као цихадисти, мигранти постају јединствени непријатељски фронт који хрли ка Европи и одскачна даска за све оне политичке опције које су спремне да се послуже ксенофобним и расистичким паролама како би се домогле власти¹⁶. Не желећи да пронађу решење за проблем миграната, који је само један у низу фактора који урушавају темеље ЕУ, десничари свесно утичу на избегавање постизања консензуса око јединствене политике ЕУ о истом, иако би се тиме у многоме смањио притисак на државе чланице и у великој мери развејао мит о страшној опасности коју доносе избеглице са Блиског Истока.¹⁷

Галопирајући популизам

Идеолошка основа на којој је изграђена платформа десничарских партија Европске уније у многоме је супротстављена фундаменталним вредностима демократске Европе. Популарност овакве политике међу бирачима расте са порастом броја муслиманских миграната у земљама чланицама ЕУ и актуелизацијом проблема њихове интеграције у друштво, с обзиром на то да имају „потпуно другачији религијски, друштвени и културни образац понашања” (Ђорић, 2018:45). Иако су на самом почетку мигрантске кризе званично европски лидери били јединствени у оценама да се суштинске европске вредности морају сачувати, убрзо су испливале на површину значајне разлике у њиховим ставовима о томе како то урадити и које вредности су уопште угрожене. Сукоб представника власти на националном и над-националном нивоу и данас доминира овом дебатом, уз учешће радикалних актера и у политичком миљеу популизма (Dagi (Dagi), 2018:12).

Страх од миграната до крајњих граница је подигао тензију која је већ постојала у земљама ЕУ и прогуррао популистичке лидере десне оријентације у

¹⁵ Ксенофобија је постала све истакнутија особина политичке стварности и дискурса у Западној Европи. Акти насиља и вандализма према Јеврејима и првој и другој генерацији имиграната из Африке и са Блиског истока заједно са узлетом ултра-десничарских популистичких партија откривају Европу која је у најбољем случају нетолерантна, а у најгорем расистичка. Видети: Mabel Berezin, „Xenophobia and the New Nationalisms”, у зборнику: *The SAGE Handbook of Nations and Nationalism* (priređili: Gerard Delanty, Krishan Kumar), Sage Publications, London, 2006, str. 273.

¹⁶ Испитивања из 2015. године, када су фински десничари забележили драстичан скок у популарности и освојили чак 17,7% гласова на изборима, говоре да је у том тренутку чак 51% гласача сматрало да људи одређене расе нису способни да се уклопе у друштво. Видети: Milijana Ratković, „Migrant Crisis and Strengthening of the Right Wing in the European Union”, *Megatrend revija ~ Megatrend Review*, Univerzitet „Džon Nežbit”, Beograd, Vol. 14, № 3, 2017, стр 54.

¹⁷ Јединственом политиком и праведном расподелом миграната по земљама чланицама ЕУ, у складу са индивидуалним капацитетима сваке од њих, мигрантска популација би се много лакше уклопила у демографску слику Уније. Видети: Alex P. Schmid, „Links between Terrorism and Migration: an Exploration”, *The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague* 7, no. 4, 2016, str. 50.

први план. Људско достојанство, слобода, демократија, једнакост, владавина права и поштовање људских права, укључујући ту и права мањина, гурнуте су у запећак пред страхом од инвазије, ксенофобијом и квази-демократским, харизматичним ликовима политичара, иза којих се крију ауторитарне вредности са којима Европа има дуго и мрачно искуство.¹⁸ Популизам и ултра-конзервативна демократија чине један крај спектра политичких идеја које је мигрантска криза довела у фокус јавности, док се на другом крају налази нео-нацизам, чију историјску конотацију није потребно посебно објашњавати (Ratković, 2017: 50). Успон десничарских идеја у политици Европске уније указује на заокрет јавног мњења ка ауторитарној политичкој свести. Карактер припадника друштвених група, у овом случају држава чланица ЕУ, у којима влада овакав склоп политичких ставова склон је глорификовању, поданичком односу и некритичности ка ауторитетима унутар групе и непријатељском ставу према личностима ван групе (Adorno (Adorno), 1950: 228). Иако још увек релативно далеко од ауторитарне заједнице, Европска унија мерама као што је укидање неповредивости стана (осим за поједине групе попут судија, тужилаца и новинара) и контролисањем граница унутар Шенгенске зоне¹⁹ показује јасне тенденције кретања у том смеру.

Становништво земаља ЕУ, које је деценијама стварало систем јединствене Европе базиран на политичким слободама и економском благостању, застрашено анти-имиграционим и анти-Европским паролама, исламофобијом и порукама нетолеранције од стране националних лидера све се више окреће нативистичком погледу на свет.²⁰ Покушаји повратка националне државе као заштитника политичке, културне и економске баштине појединачних држава

¹⁸ Успон десничарских политичара је довео до стварања онога што је Жан-Клод Јункер, председник Европске комисије, назвао „галомирајући популизам”. Ова изјава се односила на покрете попут Шведских демократа, Националног фронта у Француској, Партије за слободу у Холандији и друге гласове екстремне деснице, који су позивали своје, некада отворене, земље на затварање и окретање ка унутра. Ова појава међутим није ограничена само на Европу. Успон деснице се подудара са Доналдом Трампом и његовим изјавама у којима се гласачи подстичу на страх од: миграната који заузимају радна места, муслимана који угрожавају њихову културу и безбедност, политичке коректности која умањује могућност слободе изражавања и, изнад свега, укорених елита, које продају гласаче зарад користи богатих и добро повезаних... Гласачи такође повезују досадашње владајуће партије са периодом економске стагнације, која је уследила после Светске финансијске кризе 2008. године... Људи су изгубили веру да могу напредовати на друштвеној лествици... Земље бившег комунистичког Истока су посебно биле погођене затварањем фабрика, високом незапослености и егзодусом младе радне снаге... Десничари су успели да се послуже не само страхом од миграната, већ и зебњом од економске неједнакости... Видети: <http://time.com/4504010/europe-politics-swing-right/>, 03/05/2018/.

¹⁹ Демо-хришћанске и поједине социјал-демократске партије у Европској унији заговарају увођење промена у Шенгенски режим како би се привременом контролом граница из Шенгенске зоне искључиле оне чланице које не могу или не желе да спрече улазак непожељних миграната на територију ЕУ. Видети: European Economists for an Alternative Economic Policy in Europe – EuroMemo Group, *The European Union: The Threat of Disintegration – EuroMemorandum 2017*, Berlin School of Economics and Law, Berlin, 2017, str. 10.

²⁰ Према нативистичком становишту државе би требало да настају искључиво припадници аутохтоних етничких група („нације”), док се сви не-аутохтони елементи (људи и идеје) сматрају суштински угрожавајућим за хомогену националну државу. Видети: Cas Mudde, *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, str. 19.

чланица ЕУ у ствари крију покушај потчињавања појединца држави кроз припадност нацији и јачање идеологије засноване на друштвеној неравноправности, која насиље доживљава као легитимно²¹. Иако супротна политичким идејама у којима је поменуто становништво ЕУ стасавало, ова политичка платформа остварује све јачи утицај унутар политичке арене ЕУ и држава чланица.

Пораст утицаја странака десне оријентације евидентан је у њиховим изборним резултатима. Према М. Ратковић избори за Европски парламент одржани јуна 2009. године већ показују тенденцију „скретања десно”. На овим изборима је БНП (Британска национална партија) освојио скоро милион гласова (6% од укупног броја), док је аустријски ФПО освојио 12.7%, а мађарски Јобик, познат по отвореној анти-семитској и анти-ромској реторици, чак 14.67% од укупног броја гласова (Ratković, 2017: 51). Профил бирача који гласају за ове партије сличан је у свим земљама ЕУ, па тако налазимо да су то у већини случајева припадници радничке класе, основног и средњег образовања, и млади незапослени људи. Када су у питању високо образовани гласачи, за десничарске партије гласају они који то чине из идеолошких убеђења заснованих на мишљењу да ће глобализација, интеграција и долазак стране радне снаге ослабити суверенитет државе, ослабити национални идентитет и девалвирати традиционалну културу (Ratković, 2017:51). Мотивацију бирача, па чак и оних који спадају у високо образоване, би у складу са овим требало тражити у жељи за сигурношћу²² када је у питању будућност, било да говоримо о економској, социјалној, политичкој или културној сфери.

Шта кажу избори?

Изборни резултати десничарских партија у последњој деценији крећу се сличном путањом широм Европске уније. Било да су у питању развијене земље мигрантског одредишта - у које спадају Немачка, Француска, Велика Британија и скандинавске земље, медитеранске земље (Грчка, Италија) - које су прве на удару придошлица из Африке и са Блиског Истока, или пост-комунистичке земље у ЕУ партије националистичких популиста бележе готово непрекидан пораст броја гласача. Националистичка десница овде обухвата широк спектар

²¹ Постојање ставова који погодују развоју расистичких и ксенофобних политичких идеја унутар западноевропске популације и формирању одговарајућих међуетничких односа, а који представљају централну тему екстремне деснице, рефлектује се у начину гласања становништва, које отвара могућност легитимизације насиља. Видети: Wilhelm Heitmeyer, „Right-Wing Extremist Violence”, у књизи: *International Handbook of Violence Research* (приредили: Wilhelm Heitmeyer и John Hagan), Springer Science & Business Media, Berlin, 2003, стр. 418.

²² Сигурност је једно од примарних питања која утичу на избор гласача. Приступањем сигурности кроз призму заштите грађана у Европској унији, као што је у већини земаља чланица случај, само ојачава нативистичку позицију деснице, коју све више усвајају у остали политички актери у ЕУ. У наредном периоду можемо очекивати да све већи број Влада изгуби вољу да брани интернационалистичку визију ЕУ када су у питању спољна, одбрамбена, трговинска и развојна политика будући да гласачко тело више не повезује ту визију са сопственом сигурношћу. Видети: Jeremy Shapiro and Jonathan Hackenbroich, *Opportunities amid Disorder: Europe and the World in 2018*, European Council on Foreign Relations, London, 2017, стр. 8.

идеја – од конзервативних националистичких либерала, као што је евроскептично крило британских конзервативаца, до отворено фашистичких снага, попут мађарског Јобика или грчке Златне зоре (EuroMemo Group, 2017: 22). У 2018. години шест земаља чланица ће бити предвођене Владама које заступају овакве ставове, с обзиром да су се Мађарској, Пољској и Словачкој придружиле и нова коалиција из Аустрије и нова чешка Влада (Šarifo (Sharifo), Nakenbroiĥ (Nackembroich), 2017: 7), као и новоформирана италијанска Влада.

Ни земље оснивачи ЕУ, којима можемо додати и Аустрију, Велику Британију²³ и скандинавске земље као оне у којима мигранти желе да остану, иако са економског становишта имају стабилнију унутрашњу ситуацију, нису имуне на политичке изазове који погађају ЕУ. Тако партије попут Алтернативе за Немачку (АФД)²⁴ и Слободарске партије Аустрије (ФПО) заступају неомеркантилистичко становиште о стварању уске евро-зоне коју би чиниле само најјаче извозне економије. У складу са овим ФПО захтева реконструисање постојеће евро-зоне. Оваква политичка позиција јужне државе ЕУ доживљава као економски терет (EuroMemo Group, 2017:23). Поред економских проблема, у Немачкој и Аустрији изузетно политизовано питање су и актуелне миграције²⁵. Напади на мигранте у Немачкој су постали редовна појава²⁶, док се чак 55% становника ове земље изражава негативно према мигрантима²⁷.

Највеће немачке странке, које су све изгубиле део места у Бундестагу на изборима септембра 2017. године, тешко прихватају јачање деснице. Резултати које су забележили АФД и екстремно-левичарска „Die Linke” („Левица”) значе да сада око 20% Бундестага чине екстремне партије (Šarifo, Nakenbroiĥ, 2017:8). И Аустрија за сада иде сличним путем. ФПО је од првобитних успеха

²³ Британским референдумом о напуштању Европске уније је први отворено у политичку агенду уврштено питање дезинтеграције ЕУ. За време козервативно-либералне коалиције од 2010 - 2015. године, демагози Партије за независност УК (УКИП) су успели да усмере гнев народа на ЕУ и да расpire ксенофобични национализам уперен према радницима имигрантима из других земаља уније. Видети: European Economists for an Alternative Economic Policy in Europe – EuroMemo Group, *The European Union: The Threat of Disintegration – EuroMemorandum 2017*, Berlin School of Economics and Law, Berlin, 2017, str. 5.

²⁴ Програм AfD се базира на осам кључних принципа којима се тежи строжијим критеријумима за добијање азила, јачању и очувању немачке културе, формама непосредне демократије, јачању националних држава насупрот ЕУ, јачању полиције и борби против организованог криминала, одвајању спољне политике од НАТО-а, повратку традиционалне породице и заштити пољопривреде и животне средине. Видети: Марија Ђорић, „Утицај савремених миграција на развој екстремизма у Немачкој”, *Култура полиса, Нови Сад, бр. 35.*, 2018, стр. 51.

²⁵ Мигрантска криза у Немачкој утиче на јачање две врсте екстремизма. Први је исламистички финансиран екстремизам, који је резултат војних интервенција (спроведених од стране Запада) на простору Блиског истока и северноафричких земаља. Други облик насилног екстремизма који потреса Немачку је у форми екстремне деснице. Она је вигиланстички одговор на јачање исламизма. Страхујући да ће пред налетом миграната немачка култура изгубити свој базични идентитет, екстремна десница све више користи насиље. Видети: Марија Ђорић, „Утицај савремених миграција на развој екстремизма у Немачкој”, *Култура полиса, Нови Сад, бр. 35.*, 2018, стр. 46.

²⁶ Видети: <https://m.dw.com/en/more-than-3500-attacks-on-refugees-in-germany-in-2016-report/a-37719365> и <http://www.theafricancourier.de/my-life-in-germany/more-than-2200-attacks-on-refugees-in-germany-in-2017/>, 30/06/2018/.

²⁷ Видети: <https://www.bloomberg.com/graphics/2017-europe-populist-right>, 10/06/2018/.

на локалу, преко освајања 12,71%²⁸ гласова на изборима за Европски Парламент 2009. године и 19,72%²⁹ на истим изборима 2014. године, заузео такву позицију у политичкој ацени Аустрије да је њихов кандидат Норберт Хофлер 2016. године изгубио на председничким изборима за мање од једног процента. Ставови попут очувања националног идентитета, одбијања примене одлука ЕУ у Аустрији и спречавање уласка муслиманских земаља у Унију очигледно одговарају јавном мњењу у Аустрији будући да је ФПО на парламентарним изборима прошле године освојио 26% гласова, односно 51 место, што је за 11 више него на претходним изборима³⁰. Оно што је заједничко за немачке и аустријске популисте јесте то што покушавају да оставе иза себе своју анти-семитску прошлост, истовремено се поигравајући са анти-исламским и анти-имиграционим ставовима (Bekštajn (Bekstein), Rempton (Rampton), 2018:21).

Национални фронт као најутицајнија десничарска снага у Француској базира своју политичку позицију на мешавини неолибералних и национал-конзервативних елемената са снажном агитацијом против миграната³¹, као и економској политици заснованој на противљењу употреби евра и захтевима за фаворизовањем малих и средњих предузећа, као одговору на широку деиндустријализацију након увођења јединствене европске валуте (EuroMemo Group, 2017:23-24). Иако је Марин Ле Пен доживела пораз у другом кругу председничких избора 2017. године, сама чињеница да је десничарски кандидат прошао у други круг и тамо освојио трећину гласова говори о томе да у времену мигрантске кризе и терористичких напада, који су погодили и Француску, постоји место за десничарске идеје и у Француској.

Чак и у традиционално демократским и толерантним земљама Скандинавије и северне Европе, које важе за једно од преферираних одредишта мигрантске популације, десничарске идеје постају све јаче. Шведске Демократе, које су 2010. године по први пут прешле цензус од 4%, већ 2014. године освајају 12,9% гласова³². Уплив велике мигрантске популације подигао је ниво забринутости код домаћег становништва и у Данској и Финској, што је довело до резултата од 21,1%³³ на парламентарним изборима 2015. године за Данску народну партију (ДФ), односно 17,6%³⁴ за финску националистичку партију познату као Прави Финци 2015. године и улазак исте у владајућу коалицију. Герт Вилдерс, лидер холандске Партије за слободу, отворено говори о рату против Ислама и се залаже за излазак Холандије из ЕУ, што оправдава жељом за слободним одлучивањем првенствено по питањима имиграције и фискалне политике. Додатних 5 места, односно укупних 20, у холандском Парламенту

²⁸ <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/country-results-at-2009.html>, 19/07/2018/.

²⁹ <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/country-results-at-2014.html>, 19/07/2018/.

³⁰ <http://www.parties-and-elections.eu/austria.html>, 19/07/2018/.

³¹ Анализе јавног мњења показују да 58% становника Француске има негативан став према имиграцији која долази из земаља ван ЕУ. Видети: <https://www.bloomberg.com/graphics/2017-europe-populist-right>, 30/06/2018/.

³² <http://www.parties-and-elections.eu/sweden.html>, 19/07/2018/.

³³ <http://www.parties-and-elections.eu/denmark.html>, 19/07/2018/.

³⁴ <http://www.parties-and-elections.eu/finland.html>, 19/07/2018/.

освојених на изборима 2017. године, показује да Вилдерс није сам када је оваква позиција у питању³⁵.

Десничарске снаге у пост-комунистичким земљама Европске уније имају још већи утицај на политику тих земаља, него што је случај са „земљама староседеоцима” ЕУ. Националистичке десничарске партије су на власти у Пољској и Мађарској (EuroMemo Group, 2017:22). На последњим парламентарним изборима у Мађарској, априла ове године, владајућа националистичка коалиција предвођена Виктором Орбаном освојила је 49,3% гласова што је 4% више него на претходним изборима. Важно је напоменути да је екстремно десни Јобик освојио 19,06% гласова, што је мање од 20,22% са избора 2014. године³⁶, али је добио три места више у Парламенту, па сада има 26.³⁷ Партија Право и правда на власти је у Пољској, коју карактерише највиши степен нетрпелјивости према мигрантима у ЕУ³⁸, од избора 2015. године, када је освојила 37,6% гласова³⁹. Фидес и Право и правда имају изузетно блиске политичке перспективе. Обе партије наине теже ка слабљењу принципа поделе власти и покушавају да ставе под чвршћу контролу медије и судство. Такође у обе земље су чести јавни испади национализма, који понекад доживе и радикализацију и прелазе у расизам усмерен према муслиманским имигрантима (EuroMemo Group, 2017:23). Било да су у питању ове две државе или друге земље пост-комунистичког дела ЕУ, попут Чешке или Словачке, идеологија која се највише истиче је националистички неолиберализам⁴⁰. Негде је доминантна црта национал-конзервативизам, као код Права и правде, а понегде и отворене фашистичке тенденције, као код Јобика (EuroMemo Group, 2017:23).

С обзиром на то да су прве на удару мигранта из Африке и са Блиског истока медитеранске земље Европске уније, нарочито Грчка и Италија, такође проживљавају буђење десничарских политичких идеја. Поред великог прилива мигрантске популације, економски разлози стоје иза успона деснице у овом делу ЕУ који важи за сиромашнији од развијеног Севера. Златна зора, отворено фашистичка партија, освојила је 7%⁴¹ гласова на последњим парламентар-

³⁵ <http://www.parties-and-elections.eu/netherlands.html>, 19/07/2018/.

³⁶ Јобик важи за најуспешнију анти-имиграциону партију Европе. Видети: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34105989>, 22/06/2018/.

³⁷ <http://www.parties-and-elections.eu/hungary.html>, 19/07/2018/.

³⁸ У Пољској је највећи проценат грађана који имају негативан став према имигрантима из земаља ван ЕУ и износи 71%. Видети: <https://www.bloomberg.com/graphics/2017-europe-populist-right>, 26/06/2018/.

³⁹ <http://www.parties-and-elections.eu/poland.html>, 19/07/2018/.

⁴⁰ У пост-комунистичким земљама ЕУ партије попут Фидеса и Права и правде су заузеле став против усвајања евра. Оне желе да очувају могућност заштите сопствене валуте. И у Пољској и у Мађарској проблем кредита индексираних у страним валутама је политизован од стране деснице. Од доласка на власт, Фидес је постепено претворио ове кредите у задужења у форинтама. Фидес је био у одређеној мери спреман и на сукоб са страним банкама по овом питању. Право и правда је такође истакла овај проблем као један од основних, али је посегла за умеренијим решењима. Видети: European Economists for an Alternative Economic Policy in Europe – EuroMemo Group, *The European Union: The Threat of Disintegration – EuroMemorandum 2017*, Berlin School of Economics and Law, Berlin, 2017, str. 24.

⁴¹ <http://www.parties-and-elections.eu/greece.html>, 19/07/2018/.

ним изборима у Грчкој. Највећу популарност ова партија је забележила управо на деловима Грчке најугроженијим од стране имиграције из правца Турске, а то су острва и Атинска регија. Сличан случај је и са Италијом, у којој су снаге десног-центра, предвођене Северном лигом, освојиле 37%⁴² гласова на овогodiшњим изборима и заједно са популистичким Покретом пет звездица формирале Владу. Лидери ове две групације, Матео Салвини и Луиђи Ди Маио, постављени су за вице-премијера, док је независна личност, али се незваничним везама са Покретом пет звездица, Ђузепе Конте, постављен за премијера. Овакав расплет означава и званичну победу популизма у Италији. Означена као један од највећих противника имиграције и страног утицаја у Италији, Матео Салвини, и његова странка, заузимају тврде ставове по питању дијалога са муслиманима, избегличких кампова у Италији, али и употребе евра. Наиме, у светлу де-индустријализације, која је погодила Италију након увођења евра, Северна лига сматра да је исти прецењен и штетан за италијанску производњу, те да излазак из евро-зоне јесте први корак ка превазилажењу кризе (EuroMemo Group, 2017: 24).

Имајући у виду овакав развој ситуације у великом делу Европске уније, долазећи избори за Европски парламент, заказани за 2019. годину носе са собом зебњу да ће утицај деснице на европском нивоу јачати, те да ће угрозити и саме институције Уније, можда и довести до њене постепене дезинтеграције. На националном нивоу, резултати француских председничких избора 2017. године су показали да вредности Пете Републике још увек стоје изнад дневне политике у тој земљи. Јединствени Републикански фронт је у другом кругу спречио тријумф Марин Ле Пен. Такав начин јединственог иступања тешко можемо очекивати на наднационалном нивоу. Ако томе додамо Брежит, прећутно прихватање Влада Мађарске и Пољске са све ауторитарнијим тенденцијама, и све боље изборне резултате евро-скептичних партија на националном нивоу будућност пројекта Европске уније заиста се може описати као упитна (Šapiro, Nakenbroih, 2017:7-8).

Србија у Европи

Истовремено деловање глобализма као идеологије, глобализације као процеса (Симеуновић, 2009: 107) са једне стране и трибализације са супротне стране чији је најјачи адут нација (национализам) (Spajić-Vrkaš, 1999: 594) неизоставно доносе противречности и трвеће. У оваквом развоју догађаја јачање десничарског популизма и национализма неизоставно би оставило негативан утицај на актуелни поступак придруживања Србије у Европску породицу.

Разапета и сама између кризе сопственог идентитета четврт века након распада СФРЈ, која је, да напоменемо и то, била пред вратима чланства у ЕУ, и предугачке транзиције, коју сама Унија наизглед саботира, кроз нејасан и не-

⁴² <http://www.parties-and-elections.eu/italy.html>, 19/07/2018/.

доречен поступак придруживања, Србија се суочава са веома неизвесном будућношћу. Проблеми статуса Косова и Метохије, положаја Бошњака у Рашкој области, граница са Хрватском, као и статуса Срба у околним републикама, само су неки од многих са којима се Србија среће на путу ка Европи.

Иако већ две деценије стара, демократија, по дефиницији каква је данас на снази у ЕУ, је у Србији још увек веома крхка.⁴³ Ако поставимо питања да ли би косовски Албанци пристали на то да у склопу Републике Србије уђу у ЕУ, или да ли Бошњаци у Србији исту доживљавају као своју државу, наишли бисмо на веома шаролике одговоре. Јачање популизма и националистичких идеја у Европи, а посебно у земљама које се граниче са Србијом, могло би довести до преливања истих и у српску политичку арену. У оваквим условима, бирачко тело, које је већ сада, разочарано слабир резултатима транзиције и процеса прикључивања, као и ставом ЕУ, који чини да просечном бирачу изгледа као да нас Европа не жели, поприлично умртвљено, се може лако вратити старим националистичким паролама и са њима уско повезаним непријатељствима.

Распад СФРЈ избацио је на површину дуго потискиване анимозитете, међу којима је био и онај између православног, махом српског, и муслиманског, бошњачког, становништва.⁴⁴ Мигрантска криза и неспособност ЕУ да осмисли јединствену политику решавања исте, дале су повода спекулацијама о томе шта ће се десити са избегличком популацијом која се креће ка ЕУ. Као и у самој Унији, тако и у Србији, десничарске политичке снаге настоје да искористе страх од останка миграната на територији сопствене земље. Пласирање информација попут оне како ће Србија постати центар за мигранте, те да ће чак и они коју оду у ЕУ бити враћени у Србију, или распиривање старе мржње према становништву муслиманске вероисповести, само су неке од парола којима се десничари служе. Као одговор на овакву реторику намеће се све реалнија опасност од терористичких акција, будући да са простора Србије (Косово и Метохија и Рашка област) и БиХ долази велики број повратника са ратишта у Сирији.

Сагледавајући пост-кризну Европу и анализирајући показатеље привредне развијености Србије (БДП по глави становника, стопе незапослености и др.), долазимо до питања да ли би Србија пријемом постала пуноправни члан или би доживела судбину источноевропских земаља у ЕУ, чије грађане карак-

⁴³ „Већина балканских друштава је још увек суштински предполитичка са приметном дозом трибализма, дефицита демократичности, цивилности и са јаким уделом конзервативне традиције у дневној политици. Присутни су и бројни наноси лошег историјског искуства оптерећено верском нетрпељивошћу, и конфликтношћу великог степена”. Видети: Љубиша Деспотовић, Радослав Гађиновић, „Савремени верски сукоби као плод геополитички индуковане парадигме”, Култура полиса, Нови Сад, бр., 2 посебно издање., 2018, стр. 15.

⁴⁴ „Главна подлога за сукобе хришћанства и ислама лежи у пољу другачијег схватања и организације цивилног и верског живота... Муслиманске идеје ислама као начина живота који у себи уједињује религију и политику, супротстављене су секуларној цивилизацијско-хришћанској идеји о њиховој одвојености, поготово у сфери рес публице, дакле јавности, и демократски организованог живота као политичке и друштвене заједнице равноправних грађана.” Видети: Љубиша Деспотовић, Радослав Гађиновић, „Савремени верски сукоби као плод геополитички индуковане парадигме”, Култура полиса, Нови Сад, бр., 2 посебно издање., 2018, стр 14.

терише висок степен разочараности сопственим статусом унутар Уније. Овакав евентуални расплет догађаја и тренутно неодређена перспектива пријема у европску породицу, изискује од Србије усмеравање свих својих ресурса ка економском опоравку и настојању изградње Србије као економског лидера региона. Оваква настојања морају узети у разматрање стварање могућих економских међудржавних савеза.⁴⁵

Јачање деснице и мигрантска криза поделили су ЕУ на два супротстављена тора са непремостивим разликама. Један представљају чланице (пре свих Француска и Немачка) које заговарају солидарност и одговорност, други представљају државе које изражавају противљење свему што носи мигрантски призвук (Мађарска, Италија, Грчка, Пољска, Аустрија...). Оваква разједињеност и неадекватност одговора на мигрантску кризу⁴⁶, може представљати окидач процеса, који се од распада СФРЈ назива балканизација, а који би могао у екстремном случају довести и до потпуне дезинтеграције ЕУ.

Литература:

1. Adorno, T. W. et al (1969): *The Authoritarian Personality*, Norton.
2. Andrejč, Gorazd (2018): „Infiltrators, Imposters, or Human Beings? The Slovenian Socio-Political Imaginary Christianity, and the Responses to the 2015 – 2016 Migrant Crisis”, у књизи: *Religion in the European Refugee Crisis* (приредили: Ulrich Schmiedel и Graeme Smith), Palgrave MacMillan, Basingstoke.
3. Bârgăoanu, Alina, Radu, Loredana and Negrea-Busuioc, Elena (2016): „The Rise of Euro-scepticism in Time of Crisis: Evidence from the 2008–2013 Eurobarometers”, *Romanian Journal of Communication and Public Relations, National University of Political Studies and Public Administration, Букурешт*, 16(1). Дои: 10.21018/rjcpp.2014.1.185
4. Beckstein, Martin and Rampton, Vanessa (2018): „Conservatism Between Theory and Practice: The Case of Migration to Europe”, *The European Journal of Political Research*. doi:10.1111/1475-6765.12267
5. Berezin, Mabel (2006): „Xenophobia and the New Nationalisms”, у зборнику: *The SAGE Handbook of Nations and Nationalism* (приредили: Gerard Delanty, Krishan Kumar), Sage Publications, London.
6. Bernitz, Ulf, Mårtensson, Moa, Oxelheim, Lars and Persson, Thomas (2018): „Analysing the Prosperity Gap: The Economic, Legal and Political Challenge Facing the EU”, у зборнику: *Bridging the Prosperity Gap in the EU: The Social Challenge Ahead* (приредили: Ulf Bernitz, Moa Mårtensson, Lars Oxelheim и Thomas Persson), Edward Elgar Publishing, Cheltenham.

⁴⁵ Премијер Мађарске Виктор Орбан недавно је изашао са визијом „нове Европе”, најавивши том приликом нови Савез шест држава. Еб би спојила Вишеградску групу са Румунијом и Србијом, наглашавајући том приликом да овај савез поседује велики потенцијал. www.novosti.rs/.../aktuelno.289.html:743427-1-Srbija-u-uniji-centralne-Evropske-koja-... 25/9/18

⁴⁶ Европска Унија је у претходном периоду мигрантску кризу превасходно и свакако неадекватно покушала да реши повећаним новчаним давањима, највише погођеним земљама чланицама ЕУ и разних хуманитарним фондовима. Др Драган Симеуновић, *Миграције као безбедносни изазов*, Национална Безбедност, Београд 2/2015., стр. 17.

7. Ganzevoort, Reinder Ruard (2017): „The Drama Triangle of Religion and Violence”, у књизи: Religion and Violence: Muslim and Christian Theological and Pedagogical Reflections (приредили: Ednan Aslan и Marcia Hermansen), Springer VS, Wiesbaden.
8. Giddens, Anthony (1985): The Nation-State and Violence (Vol. 2 of A Contemporary Critique of Historical Materialism), University of California Press, Berkeley.
9. Dagi, Dogachan (2018): „EU's refugee crisis: from supra-nationalism to nationalism?”, Journal of Liberty and International Affairs Vol. 3, No. 3.
10. Despotović, Ljubiša i Radoslav, Gaćinović (2018): „Savremeni verski sukobi kao plod geopolitički indukovane paradigme”, Kultura polisa, Novi Sad, posebno izdanje br., 2.
11. Đorić, Marija (2018): „Uticaj savremenih migracija na razvoj ekstremizma u Nemačkoj”, Kultura polisa, br. 35.
12. European Economists for an Alternative Economic Policy in Europe – EuroMemo Group (2017): The European Union: The Threat of Disintegration – EuroMemorandum 2017, Berlin School of Economics and Law, Berlin.
13. Karyotis, Georgios and Gerodimos, Roman (2015): „Introduction: Dissecting the Greek Debt Crisis”, у зborniku: The Politics of Extreme Austerity: Greece in the Eurozone Crisis (priredili: Georgios Karyotis i Roman Gerodimos), Palgrave MacMillan, Basingstoke.
14. Mudde, Cas (2007): Populist Radical Right Parties in Europe, Cambridge University Press, Cambridge.
15. Mudde, Cas (2004): „The Populist Zeitgeist”, Government and Opposition - An International Journal of Comparative Politics, Volume 39, Issue 4.
16. Nugent, Neill (2017): The Government and Politics of the European Union (8th Edition), Palgrave, London.
17. Ratković, Milijana (2017): „Migrant Crisis and Strengthening of the Right Wing in the European Union”, Megatrend revija ~ Megatrend Review, Vol. 14, № 3.
18. Ruchet, Olivier (2011): „Cultural diversity, European identity and legitimacy of the EU: A review of the debate”, у зborniku: Cultural diversity, European identity and legitimacy of the EU (priredili: Dieter Fuchs, Hans-Dieter Klingemann), Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham.
19. Simeunović, Dragan (2009): Nacija i globalizacija, Zograf, Niš.
20. Spajić-Vrkaš, Vedrana (1999): „Globalizacija I izobrazba: apokalipsa raja ili rajska apokalipsa”, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja vol. 8 no. 4, Društvo istraživača, Zagreb.
21. Hassan, Riaz (2011): Life as a Weapon: The Global Rise of Suicide Bombings, Routledge, Milton Park.
22. Heitmeyer, Wilhelm (2003): „Right-Wing Extremist Violence”, у књизи: International Handbook of Violence Research (priredili: Wilhelm Heitmeyer i John Hagan), Springer Science & Business Media, Berlin.
23. Shapiro, Jeremy and Hackenbroich, Jonathan (2017): Opportunities amid Disorder: Europe and the World in 2018, European Council on Foreign Relations, London.
24. Szczerbiak, Aleks (2012): Poland within the European Union: new awkward partner or new heart of Europe?, Routledge, New York.
25. Schmid, A. P. (2016): „Links between Terrorism and Migration: an Exploration”, The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague, no 4/2016.

Интернет извори:

1. <https://www.bloomberg.com/graphics/2017-europe-populist-right/>
2. <http://www.parties-and-elections.eu/>

3. <http://www.europarl.europa.eu/>
4. www.novosti.rs/.../aktuelno.289.html:743427-I-Srbija-u-uniji-centralne-Evrope-koja-...25/9/18
5. <https://www.ft.com/content/538b2a0a-154e-11e7-80f4-13e067d5072c>, 27/06/2018/
6. <http://time.com/4504010/europe-politics-swing-right/>, 27/06/2018/
7. <http://time.com/4504010/europe-politics-swing-right/>, 03/05/2018/
8. <https://www.bbc.com/news/world-europe-34105989>, 22/06/2018/

RISE OF THE RIGHT-WING POPULISM IN THE EU AND ITS CONSEQUENCES ON THE EUROPEAN PERSPECTIVE OF SERBIA

Summary: The authors explore the causes and characteristics of the rise of the right-wing populism and nationalism within the European Union, as well as its consequences on the integration of the Republic of Serbia in the EU. Through their analysis, the authors compare the effects of multiple factors, from the consequences of the Global Economic Crisis and European Debt Crisis to the current Migrant Crisis and the increased danger of terrorist activity in Europe, on the political arena of the European Union and the rise of the right-wing and nationalist ideas within it. Article also deals with the state of mind of the population of the member states, as well as recent election results of the right-wing parties across the European Union. The authors conclude with potential effects of this political trend on the position of the Republic of Serbia within the process of integration in the EU, as well as its internal politics.

Key words: populism, nationalism, European Union, right-wing parties, Serbia, migration, xenophobia

